

SABINO ARANAREN GOMUTAZ

Bilbo, egoitza, 2003-XI-21

Xabier Kintana

Jaun-andreok, agur guztioi:

Jean Haritschelhar euskaltzainburuaren ezin etorriaz, niri dagokit gaur Euskaltzaindiaren ordezkari zuen aurrean izateko ohorea. Horregatik, beste ezerekin hasi baino lehen, gure egoitzara etorri zareten guztioi ongi etorri esan nahi dizuet bihotzez. Dakizuenez, Euskaltzaindia euskararen akademia da, eta beraz, gure zeregin nagusia hizkuntza aztertu eta bera gure gizarteko premia guztietarako egokitzea da. Hizkuntzak, ordea, ez dira berez bizi, hiztunek, erabiltzaileek ematen diete bizia, eta kasu honetan euskaldunok gara euskara bizi, prestatu, landu eta itsusten edo edertzen dugunok. Horrexegatik, euskara ez eze, baita gure mintzaira, nola edo hala, ikerketa edo literaturaren bidez landu duten pertsonak ere gogoan izan behar ditu Euskaltzaindiak nahitaez.

Gaur, hain zuzen, euskararen eta euskal kulturaren alde lan handia egin duten pertsona horietako bat dakargu zuen aurrean, eta ez nolana hiko: Sabino Arana-Goiri, bizkaitarra. Aurten haren heriotzaren mendeurrena betetzen da, eta, beraz, bidezkoa da euskaldun guztiok harekin dugun zorra kitatzeko, beraren omenez oroitzapen-ekitaldi batzuk antolatzea. Gaurkoan, beraz, Euskaltzaindiak Sabino Arana Kultur Elkartearekin batera, Abandoko seme argiak Euskal Herriaren hizkuntza nazionalean eta gure kulturaren izandako eragina eta ondoko belaunaldiei utziriko emaitzak gogoratu eta haren testuinguruan balioetsi nahi ditu.

Haren testuinguruan esan dut, eta horixe da Sabino Aranaren nortasuna aztertzean askok, zoritxarrez, ahanzten dutena. Bilboko udalak Aranaren alde estatua publiko bat eraikitzea erabaki du oraintsu, eta horrek, dakizuenez, lehen ere euskarari eta euskal intelektualei dien mespretxua aski garbi erakutsi duen zinegotzi ezagun baten haserrea biztu du, eta Sabinoren ideologia xenofoboa Europar foruetaraino eramateko prest omen dago, han epai eta kondena dezaten.

Litekeena da Sabino Arana aldizka bere idazkietan xenofobo xamar agertzea, baina kontua ez da hori, baizik eta ea, bere garaian eta orduko pentsaera politiko eta giro sozial nagusiaren ikuspegitik, aldamenekoak baino xeno-

foboagoa zen ala ez aztertzea. Eta hemen ere, dakusagunez, *zozoak beleari ipurbeltz*. Izan ere, aipaturiko zinegotzi horren ideologiakoek askoz ere geroago eta lasai aski *el Dia de la Raza* jarri zutela kontuan izanda, ez dirudi Sabinoren jarrera bereziki gaitzestekoa zenik, gure foru-legislazioa galtzean Bizkaiko erakundeetara *hable en cristiano* esaka zetozen administrazio eta irakaskuntzako funtzionario kanpotar eta inperialisten aurka, urteak pasa ahal, orduko testuingurua aldatzean, haren hitzak, lekuz eta tokiz kanpoan, maiz gogorregi irudi dakizkigukeen arren. Edonola ere, ez ziren gozagoak izan, dakigunetik, Rizal filipinarrak edo Marti kubatarrak espainol okupatzaileen kontra esandakoak. Alde horretatik, ez legoke gaizki Aranaren esanak eta orduko politikarientzat, frantses eta espainolenak bereziki, bildu eta liburu batean argitaratzea, elkarren konparagarri.

Gogora dezadan, bidenabar, Sabinorentzat estatua publikoa eskatu zuen lehenengoa, hain zuzen, Resurrección María Azkue izan genuela, Euskaltzaindiaren fundatzaile eta hil arteko burua, Aranek «euskararentzat hainbat interes sortarazi eta hainbat irakurle berri lortzeagatik». Eta Azkue, apaiza izateaz gain, karlista izana zen, eta ideietan askotan ez zetorren bat Sabinorekin, baina halere, haren merezimenduak ezagutu eta aitortzen zituen zintzoki, hark eta ez zen eskandalizatu giro eta testuinguru berean bizi zirelako, hain zuzen. Eta orain, desorduan, haren aurka jo eta ke ari diren baskofobo batzuek hori hobeki jakin beharko lukete.

Izan ere, ez dugu behin ere ahortzi behar, guztiok bezala, bere argi eta itzalekin, bere garaiko semea genuela Sabino ere, eta horrexegatik, bera zuzen epaitzeko orduan, garai hartako egoera sozial, kultural eta ideologikoa nahitaez kontuan hartu beharra daukagula.

Nolanahi ere den, ez nuke neure aurkezpen hau amaitu gura Aranaren euskal ekarpen batzuk gogoratu barik: lehenengo eta behin, euskara ikasi zuten, geroagoko euskaldun berri askorentzat eredia izanik; euskarak gure nazioaren osaeran daukan garrantzia azpimarratu zuten; euskararen batasunerako lehen pausoak ezarri zituen, ipar eta hegoaldeko euskaldun guztientzat ortografia batzea planteatu zuenean; onomastika arloan frantses eta espainolaren aspian ganean menpekotasunetik irten eta euskal santutegi berria eratu zuten, gaurko Iñaki, Jon, Miren edo Edurne ugarien sortzaile espirituala izanez, eta, azkenik, hizkuntza txukuntzeko kezka oroitu beharra dugu, euskarak kultur eta zientzi terminologia berria bere erroetatik sortzeko daukan ahalmena nabarmenduz.

Baina haren merezimendu berezia, funtsean, hauxe izan zen: gure hizkuntzak eta gure herriak zituzten hutsune eta beharrianak azpimarratu eta horiei irtenbide egokia ematen saiatzea; jakina, bere informazio eta jakintza pertsonalaren arabera. Ardura gutxi du ukitu zituen arlo guztietan ondo asmatu zuten ala ez. Gauza guztiak, noski, ez zituen ongi burutu, gaur dakigunaren eta ordutik hona ikasi dugunaren argitan behintzat, baina orduan inork gutxi egin

zitzakeen gauzak berak baino hobeki. Ondokoei egokitu zaigu berak proposaturiko bidea arteztu, birmoldatu eta hobetzea, gure atzetik datozenek gurea zuzenduko duten bezalaxe, baina beti ere haren lana kontuan izanda, hark azpimarraturiko hutsuneak konpontzea helburu. Edonola ere, ene ustez, ez orduan, ez eta geroago ere euskaraz ezertarako arduratu ez zirenen jarraitzaile ideologikoak ez dira nor noiz eta orain, ehun urte geroago, Aranaren akatsak demagogikoki salatzen jarduteko.

Eta agian sarrera luzeegi honekin, hitza ematen diot orain Jose Luis Auren tenetxe, Sabino Arana kultur elkargoko ordezkariari. Eskerrik asko.